

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satversmestiesa.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 4. jūnijā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jautrīte Briede un Juris Juriss,

kolēģijas sēdē izskatījusi pieteikuma iesniedzēja [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (ieteikums Nr. 56/2026),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Pilsonības likuma 8.¹ panta pirmo daļu (turpmāk – apstrīdētā norma), ciktāl tā paredz, ka persona un tās pēcnācējs saglabā tiesības reģistrēties par Latvijas pilsoni, ja tā atstājusi Latviju līdz 1990. gada 4. maijam, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) ievada pirmajai, otrajai un trešajai rindkopai, 2. un 91. pantam, kā arī Latvijas PSR Augstākās padomes 1990. gada 4. maija deklarācijas “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” (turpmāk – Neatkarības atjaunošanas deklarācija) preambulas pirmajai, otrajai, trešajai, ceturtajai un piektajai rindkopai.

2. Apstrīdētā norma nosaka: “Ja persona, kura bija Latvijas pilsonis 1940. gada 17. jūnijā, vai šādas personas pēcnācējs iesniedz apliecinājumu tam, ka laikā no 1940. gada 17. jūnija līdz 1990. gada 4. maijam tā atstājusi Latviju,

glābdamās no PSRS vai Vācijas okupācijas režīma vai tikusi deportēta un minēto iemeslu dēļ līdz 1990. gada 4. maijam nav atgriezušies Latvijā uz pastāvīgu dzīvi, tad šī persona un tās pēcnācējs saglabā tiesības reģistrēties par Latvijas pilsoni.”

3. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka viņai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normai. Atbilstoši šā panta sestās daļas 1. punktam pieteikuma iesniedzējam pamattiesību aizskārums jāpamato.

Pieteikuma iesniedzējs ir Izraēlas pilsonis, kura priekštecis bija Latvijas pilsonis 1940. gada 17. jūnijā. Viņš ir dzimis Latvijā, taču, būdams 13 gadus vecs, 1990. gada 19. jūnijā kopā ar māti atstāja Latvijas teritoriju un pārcēlās dzīvot uz Izraēlu. Pamatojoties uz apstrīdēto nomu, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde attiekusies reģistrēt viņu par Latvijas pilsoni. Arī administratīvā tiesa noraidījusi Pieteikuma iesniedzēja pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru viņš tiktu reģistrēts par Latvijas Republikas pilsoni, izdošanu. Atteikums pamatots ar to, ka Pieteikuma iesniedzējs izceļojis no Latvijas pēc apstrīdētajā normā norādītā termiņa, kā arī viņa izceļošanu nevar uzskatīt par glābšanos no PSRS okupācijas režīma.

Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētā norma pārkāpj Satversmes 91. pantā ietvertu tiesiskās vienlīdzības principu, jo nostāda Pieteikuma iesniedzēju nevienlīdzīgā situācijā, salīdzinot ar citām personām, kas izceļošanas brīdī bija nepilngadīgi un kuru vecāki, glābdamies no PSRS okupācijas režīma, no Latvijas izceļoja līdz 1990. gada 4. maijam. Tāpat apstrīdētā norma neatbilstot no Satversmes ievada pirmās, otrās un trešās rindkopas, 2. panta, kā arī Neatkarības atjaunošanas deklarācijas izrietošajam valsts nepārtrauktības principam.

Tādējādi pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

4. Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

Administratīvā rajona tiesa un administratīvā apgabaltiesa noraidījusi Pieteikuma iesniedzēja pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru viņš tiktu reģistrēts par Latvijas Republikas pilsoni, izdošanu. Savukārt Augstākās tiesas Senāts rīcības sēdē atteicis ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā ar Pieteikuma iesniedzēja kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmo teikumu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.

Augstākās tiesas Senāta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. [..] ir uzskatāms par pēdējās institūcijas nolēmumu, no kura skaitāms konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš. Minētais nolēmums ir pieņemts un stājās spēkā [datums]. Pieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2026. gada 9. aprīlī. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

5. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 6. punktam Satversmes tiesas kolēģija var atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

5.1. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. pantā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam, jo nosaka nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām.

Pārbaudot tiesību normu atbilstību Satversmes 91. pantam, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma

paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punktu*).

Vērtējot tiesību normas atbilstību Satversmes 91. pantam, jāņem vērā arī tiesiskās attiecības, ko šī norma regulē (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 4. jūnija sprieduma lietā Nr. 2020-39-02 18. punktu*). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka pilsonības jautājumu regulēšana ir katras valsts ekskluzīvā kompetencē, un šajā jomā valstij ir plaša rīcības brīvība. Tomēr šo rīcības brīvību ierobežo valsts nepārtrauktības princips un no tā izrietošais pilsonības nepārtrauktības princips, kura ietvaros likumdevējam ir pienākums nodrošināt gan to, lai ikviena persona, kura okupācijas laikā saglabājusi Latvijas pilsonību, netiktu izslēgta no pilsoņu kopuma, gan arī to, lai pilsonības atjaunošanai izvirzītās prasības būtu samērīgas (*sal. sk. Satversmes tiesas 2010. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2009-94-01 16.1. punktu*).

Pieteikumā norādīts, ka nav objektīva un saprātīga pamatojuma apstrīdētajā normā noteiktajam kritērijam, ka persona ir atstājusi Latviju līdz konkrētam laika periodam, proti, līdz 1990. gada 4. maijam. Neesot ņemts vērā, ka saskaņā ar Neatkarības atjaunošanas deklarācijas 5. pantu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 1991. gada 20. augustam) Latvijas valsts varas *de facto* atjaunošanai bija noteikts pārejas periods un faktiski vēl pēc 1990. gada 4. maija Latvijā darbojās okupācijas varas struktūras. Tādējādi atšķirīgai attieksmei pret pieteikumā norādītajām personu grupām, kas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, neesot leģitīma mērķa un tā neesot samērīga. Faktiski ar apstrīdēto normu personām, kuras 1940. gada 17. jūnijā bijuši Latvijas pilsoņi, vai šādu personu pēcnācējiem, bet izbraukuši no Latvijas neilgi pēc 1990. gada 4. maija, esot noteikts absolūts aizliegums iegūt Latvijas pilsonību.

Tomēr apstrīdētajā normā noteiktā kārtība nav vienīgais veids, kādā to personu, kas PSRS okupācijas laikā saglabāja Latvijas pilsonību, pēcnācēji, var tikt reģistrēti par Latvijas pilsoņiem. Atbilstoši Pilsonības likuma 2. panta pirmās daļas 2. punktam Latvijas pilsonis ir persona, kuras dzimšanas brīdī abi tās vecāki ir Latvijas pilsoņi vai viens no viņiem ir Latvijas pilsonis, ja citstarp

ievēroti šā likuma 9. panta otrās daļas nosacījumi. Savukārt no Pilsonības likuma 9. panta otrās daļas izriet, ka persona, kurai ir Izraēlas pilsonība, var iegūt Latvijas pilsonību, ja atsakās no Izraēlas pilsonības vai ja saņem Ministra kabineta atļauju saglabāt dubulto pilsonību. Arī Administratīvā apgabaltiesa, izskatot Pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību, pievienojusies Administratīvās rajona tiesas secinājumiem, ka viņam joprojām ir tiesības reģistrēties par Latvijas pilsoni saskaņā ar Pilsonības likuma 2. panta pirmās daļas 2. punktu. Tādas personas, kura 1940. gada 17. jūnijā bija Latvijas pilsonis un valsts okupācijas periodā nebija devusies trimdā, un šādas personas pēcnācēju tiesības reģistrēties par Latvijas pilsoni reglamentē citas Pilsonības likuma tiesību normas, nevis apstrīdētā norma (*sal. sk. Administratīvās apgabaltiesas [datums] sprieduma lietā [..] 3.6., 7. un 11. punktu*).

Valstij ir rīcības brīvība jautājumā par pilsonību. Pieteikumā nav pamatots, ka Satversmes 91. panta pirmais teikums liegtu likumdevējam noteikt, ka persona un tās pēcnācējs zaudē tiesības reģistrēties par Latvijas pilsoni, ja tā atstājusi Latviju pēc 1990. gada 4. maija, kad tika pieņemta Neatkarības atjaunošanas deklarācija. Pieteikumā nav sniegts pamatojums arī tam, kāpēc citās Pilsonības likuma normās noteiktā kārtība, kādā personas, kuras atstājušas Latviju pēc minētā datuma, var iegūt Latvijas pilsonību, nenovērš apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. pantam. Tādējādi pieteikumā nav pamatots, ka ar apstrīdētajā normā paredzēto atšķirīgo attieksmi viņam ir nodarīts kaitējums, kas pārsniedz sabiedrības ieguvumu.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. pantam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

5.2. Pieteikuma iesniedzējs arī uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes ievada pirmajai, otrajai un trešajai rindkopai, 2. pantam, kā arī Neatkarības atjaunošanas deklarācijas preambulas pirmajai, otrajai, trešajai, ceturtajai un piektajai rindkopai, jo ir pretrunā ar šajās normās nostiprināto Latvijas valsts nepārtrauktības principu.

Kā iepriekš secināts šajā lēmumā, personu, kuras 1940. gada 17. jūnijā bijušas Latvijas pilsoņi, bet izbraukušas no Latvijas neilgi pēc 1990. gada 4. maija, vai šādu personu pēcnācēju tiesības reģistrēties kā Latvijas pilsonim

paredz citas Pilsonības likuma normas. Pieteikuma iesniedzējs, argumentējot, ka apstrīdētā norma pārkāpj Latvijas valsts nepārtrauktības principu un no tā izrietošo pilsonības nepārtrauktības principu, šo regulējumu nav ņēmis vērā.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo atbilstību Satversmes ievada pirmajai, otrajai un trešajai rindkopai, 2. pantam, kā arī Neatkarības atjaunošanas deklarācijas ievada pirmajai, otrajai, trešajai, ceturtajai un piektajai rindkopai ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 6. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 56/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina